

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าการสื่อสารมีความสัมพันธ์อย่างไรกับการก่อตัว การทำหน้าที่ และการธำรงรักษาเครือข่ายแฟนคลับธงไชย แมคอินไตย์ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) เป็นเครื่องมือหลัก ประกอบกับวิธีการสังเกต อย่างมีส่วนร่วม (Observation) และการศึกษาเอกสารต่าง ๆ (Documentary Data) งานวิจัยครั้งนี้อาศัยแนวคิดหลักอันประกอบไปด้วย แนวคิดเกี่ยวกับแฟน (Fan) และความเป็นแฟน (Fandom) และแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและเครือข่ายการสื่อสาร เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากบริบท ของ “แฟนคลับ” ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. สมาชิกแฟนคลับที่ก้าวเข้าสู่การเป็นแฟนคลับตั้งแต่งธงไชย แมคอินไตย์เป็นนักแสดง 2. สมาชิกแฟนคลับที่ก้าวเข้าสู่การเป็นแฟนคลับตั้งแต่งธงไชย แมคอินไตย์ เป็นนักร้อง 3. สมาชิกแฟนคลับที่ก้าวเข้าสู่การเป็นแฟนคลับตามสมาชิกในครอบครัว

ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะและพฤติกรรมการสื่อสารของแฟนคลับทั้ง 3 กลุ่มมี ลักษณะคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันในเรื่องช่วงเวลาในการก้าวเข้าสู่การเป็นแฟนคลับและระยะเวลา ในการเป็นแฟนคลับ โดยแฟนคลับทั้ง 3 กลุ่มจะมีการสื่อสารผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งสื่อกิจกรรม สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ และสื่อบุคคล เพื่อสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในเครือข่ายมีการทำ กิจกรรมร่วมกันทั้งในพื้นที่ของ “แฟนคลับ” และพื้นที่ในชีวิตประจำวัน ทั้งการสื่อสารผ่านช่องทาง ต่าง ๆ และการทำกิจกรรมล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เครือข่ายมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง เครือข่ายแฟนคลับจึงมีเสถียรภาพและธำรงอยู่ได้อย่างยาวนาน

สำหรับบทบาทหน้าที่ของแฟนคลับนั้นมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญหลาย ๆ ด้านด้วยกันคือ 1. บทบาทหน้าที่ต่อศิลปิน ช่วยในการธำรงรักษาชื่อเสียงของศิลปินด้วยการเป็นทั้งผู้ส่งสารและ ผู้รับสารในการให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับศิลปิน ช่วยปกป้องศิลปินเวลาที่มีข่าวไม่ดี 2. บทบาทหน้าที่ ต่อกลุ่มแฟนคลับ ช่วยสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์เส้นใหม่ ๆ อยู่เสมอด้วยการสื่อสารผ่านทางเว็บไซต์ และ 3. บทบาทหน้าที่ต่อสังคม เป็นการเปิดพื้นที่การสื่อสารเพิ่มขึ้นในสังคมและช่วยสานความสัมพันธ์ ภายในครอบครัว

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลในการรักษาเสถียรภาพแฟนคลับมีอยู่หลาย ปัจจัยด้วยกัน คือ ปัจจัยด้านศิลปิน ปัจจัยด้านค่ายเพลง ปัจจัยด้านเวลา และปัจจัยด้านพื้นที่ใน การสื่อสาร ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เครือข่ายแฟนคลับธงไชย แมคอินไตย์ ดำรง อยู่มาได้จนถึงปัจจุบัน

ในสังคมปัจจุบันภาพของคำว่า “แฟนคลับ” ยังคงเป็นภาพในแง่ลบ ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มแฟนคลับแล้วทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงความหมายของคำว่า “แฟนคลับ” ในอีกมุมหนึ่งว่า “แฟนคลับ” เป็นการชื่นชอบคน ๆ หนึ่งโดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน เป็นคนที่รักและหวังดี รักและศรัทธาในตัวศิลปิน คอยติดตามผลงานอยู่เบื้องหลังความสำเร็จ และยกให้เขาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การเป็นแฟนคลับเป็นเพียงการรวมกลุ่มของคนที่ชอบศิลปินคนเดียวกันที่รวมกลุ่มกันเพื่อต้องการการแสดงผลออกที่มั่นคงมั่นใจและต้องการข่าวสารที่หลากหลายมากขึ้น โดยกลุ่มแฟนคลับจะมีศิลปินที่ชื่นชอบเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย เป็นที่พึ่งทางใจ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการเป็นแฟนคลับเป็นการสร้างความมั่นคงทางจิตใจทางหนึ่งด้วยการสร้างพิธีกรรมใหม่ผ่านพื้นที่ของแฟนคลับและมีศิลปินเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

นอกจากนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังพบด้วยว่า แฟนคลับของธงไชย แมคอินไตย์ มีการรวมกลุ่มในอีกลักษณะหนึ่งคือ การรวมกลุ่มผ่านหน่วยครอบครัว และมักจะเป็นครอบครัวของชนชั้นกลาง ซึ่งการเป็นแฟนคลับนั้นช่วยสานสัมพันธ์ภายในครอบครัวได้ ดังจะเห็นได้จากการที่หลายครอบครัวใช้พื้นที่ของแฟนคลับในการทำกิจกรรมร่วมกัน